

ADIM AGOP MEMLEKETİM TOKAT

(*My Name is Agop, I'm from Tokat*)

Yazar: Agop Arslanyan

Aras Yayıncılık, İstanbul, 2005, 224 sayfa

ISBN: 975-7265-76-4

Agop Arslanyan'ın kendi yaşantısını kaleme aldığı “Adım Agop Memleketim Tokat” adlı eser, Türkiye'nin Karadeniz bölgesinde bulunan Tokat şehrindeki yaşamını, orada bulunan Ermeni kökenli vatandaşları, çevreleriyle olan ilişkilerini anlatmaktadır. Bunlara ek olarak hayatının bir bölümünü geçirdiği İstanbul'da var olan Ermenileri ve kültürlerini de okuyucuya sunmaktadır. Her ne kadar bu kitap Ermenice kelimeler içeren ve Ermeni kültürüne yoğunlaşan bir çalışma olsa da, bu kitabın hedef kitlesi yalnızca Tokat sevdalıları ve Ermeni kökenlerine ilgi duyan okuyucular değildir. Onların yanı sıra; dil, din, mezhep ayırt etmeksizin, insanı ve insanlığı olduğu gibi kabul eden, etrafındaki çeşitlilikleri takdir edebilen, yeni, farklı kültür ve tarihi öğeleri tanıma arzusu içinde olan bütün okuyuculara hitap etmektedir.

Arslanyan, eğitim hayatına devam etmek için 12 yaşında çok sevdiği memleketi Tokat'ı bırakıp İstanbul'a göçmesinden yıllar, sonra eşine memleketini gösterme arzusuyla tekrar Tokat'ına kavuşmuştur. Ancak kitapta anlatıldığı kadarıyla, bıraktığı Tokat eski Tokat değildir; ne çocukluğunu geçirdiği bahçeler ne de güler yüzüne alıştığı komşuları yerindedir. Hal böyle olunca elinde kalanlara yetinerek eşine ve okuyucuya eski Tokat'ı, orada yaşayan Ermenileri ve adetlerini anlatmaya başlar.

Eserde, Tokat'ta ve Tokat'ın Artova kazasına bağlı Dodurga Köyü'nde yalnızca Ermenilerin değil, aynı zamanda Çerkeslerin¹, Kürtlerin²,

1 S 11

2 S 119

Çingenelerin³ Alevilerin⁴ ve Yahudilerin⁵ de yaşadığı anlatılmaktadır. Kitapta anlatılanlar ışığında o zamanlarda Tokat'ta yedi kilisenin ve on bir Ermeni köyünün bulunduğu söylenmektedir.⁶ Otobiyografik bir çalışma olması sebebiyle yazarın günlük hayatı fazlasıyla ön plandadır. Çocukluğundan, Ermeni dostlarından, amcalarından, halalarından, arkadaşlarından, din adamlarından, cana yakın olarak adlandırdığı Türk komşularından, Ermeni yemeklerinden, mutfak-kiler adetlerinden detaylıca bahsedilmektedir. Arslanyan'ın anlatılarına göre, özellikle söz konusu yiyecek olduğunda hiçbir şey ziyan edilmemektedir. Aynı zamanda taze sebze ve meyvenin kışın nasıl muhafaza edildiği, bir hayvandan elde edilen etlerin nasıl değerlendirildiği en ince detayına kadar anlatılmaktadır. Gizli gizli de olsa Ermenilerin rakı⁷ ve kutsal içecek olarak adlandırdıkları şarap⁸ üretimi de yapmakta olduğu söylenmektedir. Günlük hayatın vazgeçilmezi olan bayramlarda ise Türk ve Ermeni komşular arasında saygılı ve sevgi dolu bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır; bayramlarda komşuların birbirlerini ziyaret ettiği anlatılır. Örneğin, yazar, Kurban Bayramı'nda Türk komşuların, hiçbir ayırım yapmaksızın kurban etlerini kendi ailesine de yolladığını söyler.⁹ Hatta Arslanyan, Paskalya vaktinde Müslüman komşu çocuklarının annesinin elini öpmeye geldiğini de anlatır.¹⁰

İkinci Dünya Savaşı zamanlarında, Tokat halkının açlık, sefalet ve hastalıklardan ne denli etkilendiğine yer verilmektedir.¹¹ Özellikle 1941 yılında 25-45 yaş arası bütün gayrimüslim erkeklerin (hasta, yaşlı gözetmeksizin) askerliğe çağrılmasıyla çoğu aile ekonomik sıkıntıya düşmüştür.¹² Arslanyan'ın Dodurga Köyü'nde değirmencilikle meşgul olan babası da askerliğe alınınca, ailenin Agop'u okutacak durumu kalmamıştır. Bu olaydan sonra yazar, ailesine destek olmak için kuyumcu çıraklığı yapmaya başlamıştır. Kitapta anlatılanlara göre Ermenilerde zanaatkarlık pek önemli bir işdir; pek çok Ermeni kuyumculuk, -hatta o dönemde Tokat'ta yalnızca bir Türk kuyumcu varken, on bir Ermeni kuyumcu olduğu söylenir-¹³ yazmacılık¹⁴, bakırcılık¹⁵, vitray çalışmalarını da içinde barındıran el sanatlarıyla¹⁶ uğraşmaktadır.

3 S 97

4 S 37,118

5 S 88

6 S 90

7 S 81

8 S 47

9 S 15

10 S 43

11 S 23

12 S 39

13 S 59

14 S 61

15 S 61

Bunların yanı sıra Agop Arslanyan, hatıralarını anlatırken toplumun bazı kesimlerinde yaşadıkları nahoş olaylardan da bahsetmektedir. Dinlerine çok düşkün oldukları söylenen Tokatlılar¹⁷, dini açılardan da çeşitli zorluklar yaşamıştır. Dini pratiklerini gerçekleştirmelerine olanak sağlayan ortamlar her zaman olmamıştır. Tokat'ta bulunan yedi kilisenin hangi sebeple ya da kim-ne tarafından yıkıldığı tam açıklanmamakla beraber, yıkımlardan sonra, Arslanyan evinin Pazar günleri gizli bir ibadethaneye dönüştüğü, burada dini sohbetler yapıldığı ve ilahiler söylendiği anlatılmıştır.¹⁸ Diğer anlatılanlar ışığında da, çok uzun bir süre dini aktivitelerin bu şekilde gizlice gerçekleştirilmekte olduğunu söylemek mümkündür.¹⁹

Arslanyan, Ermenilerin “göç” başlığı altında yaşadığı diğer zorluklara da değinmiştir. Kitapta, büyüklerin anlatıları doğrultusunda çocukların hiç görmemelerine rağmen Ermenistan'ın güzelliğinden nasıl büyülediğinden bahsedilir.²⁰ Hali hazırda bir Ermenistan hayranlığı ve özlemi olunca, Sovyet Rusya'nın Türkiye, Mısır, Yunanistan, İran, Suriye ve Irak'taki Ermenileri, Ermenistan'a çağırdığı haberi pek çok insanı heveslendirmiştir.²¹ Çoğu Ermeni, varını yoğunu satarak hiç görmediği Ermenistan'a göç etmek için hazırlık yapmıştır, hatta Türk komşular gayet iyi geçindikleri Ermeni komşularının böyle heveslenmelerine gücenip, bizim onlara ne zararımız oldu da gidiyorlar diye sitem etmeye başlamıştır. Ancak kısa bir süre sonra gelen haberle hayal kırıklığı yaşanır; Rusya, Türkiye dışındaki her yerden gelen Ermenileri kabul etmektedir ve neden yalnızca Türkiye'den gelecek olan Ermenilerin kabul edilmeyeceğine dair bir açıklamada bulunmaz.²² Bu olaydan sonra, kitapta, pek çok Ermeni'nin ekonomik sıkıntı yaşadığı anlatılmıştır. Arslanyan, annesinin bir arkadaşı olan Zepür Ana'nın yaşadığı tehire de yer vermiştir. Zepür Ana, devlete pek çok faydası dokunan Ermenilerin, günün birinde, nüfus sayımı yapıldıktan sonra, kendilerine bir açıklama yapılmaksızın, evlerinin tapularını devlete vermek suretiyle üç gün içinde, seferberlik adı altında, devlet tarafından Malatya'ya sürgün edildiklerini, yolda maddi - manevi pek çok kayıplar verildiğini, kendilerine Malatya'da vaad edilen hiçbir mal ve mülke ulaşamadıklarını, bu sebepten bezden kulübelerde kaldığını, hastalık ve sefalet içinde bir süre yaşadıklarını ve sonrasında ise yine bir açıklama yapılmadan Tokat'a geri dönmelerine izin verildiğini ancak bu sefer de Tokat'taki evlerinde başkalarının yaşaması sebebiyle burada da evsiz

16 S 71

17 S 72

18 S 75

19 S 75

20 S 66

21 S 66,67

22 S 67,67

kaldıklarını, bazı Türk komşularından barınak ve yiyecek desteği gördüklerini anlatmıştır.²³

Kitabın son sayfalarında, İstanbul'daki Ermeni yaşantısından bahsedilmiştir. On iki yaşında okumak için üvey amcasının yanına İstanbul'a giden Arslanyan, amcası ve yengesi tarafından pek sıcak karşılanmamıştır, yazar kendini sık sık dayanması için telkin etmektedir. İstanbul'da ilk olarak vapurda bir rahibeyle karşılaşır ve onun sayesinde hayata tutunmaya başlar. Sonrasında, yan ev komşusu Sırpuhi Hala'nın Ermeni olması, Agop'u koruyup kollaması, ona Ermenice öğretmesi Agop'un kendine olan güvenini yerine getirmeye başlamıştır. Zamanla katıldığı spor faaliyetleri, ayinler ve onları takiben kilise korusu üyeliği ve sonrasında bir tanıdığı vasıtasıyla geliştirdiği Ermeni edebiyatıyla Agop Arslanyan artık tam olarak kendi ayakları üstünde durmaya başlamıştır. Bir süre sonra evlenen Arslanyan, yıllar geçmesine rağmen şimdi Toronto'da bulunan evinin bahçesinde meyve-sebze yetiştirerek bir nebze de olsa Tokat özlemini gidermeye çalışmaktadır.

23 S 102